

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
КАФЕДРА ДИТЯЧИХ ХВОРОБ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
V МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ ТА ДЕОНТОЛОГІЧНІ
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МЕДИЦИНИ
(НЕМЕДИЧНІ ПРОБЛЕМИ В МЕДИЦИНІ)»**

28-29 лютого 2024 року

м. Запоріжжя

Редколегія:

Л.М. Боярська – завідувач кафедри дитячих хвороб ЗДМФУ, кандидат медичних наук, професор;

І.Г. Утюж – завідувач кафедри суспільних дисциплін ЗДМФУ, доктор філософських наук, професор;

Ю.В. Котлова – кандидат медичних наук, доцент кафедри дитячих хвороб ЗДМФУ;

Д.П. Сепетий – доктор філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМФУ;

Н.В. Спиця – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМФУ;

Ю.О. Іріюглу – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМФУ.

- С-69 Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині): зб. матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (28-29 лютого 2024 року). – Запоріжжя: ЗДМФУ, 2024. – 312 с.

Автори матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наданої у доповідях інформації й точність наведених цитат. Точка зору автора не завжди може співпадати з позицією редколегії.

стимуляцію клітин дерми та підшкірних шарів електричним струмом з мінімальною амплітудою та частотою. Такий спосіб впливу активізує обмінні процеси, що відбуваються в клітинах, і покращує роботу кровоносних судин. Глибоко проникаючи в шкірний покрив, мікроструми прибирають застійні явища в тканинах, прискорюють мікроциркуляцію крові і струм лімфи [1].

Вплив на шкіру та підшкірні тканини за допомогою струму надмалої частоти та амплітуди відкриває широкі можливості з погляду естетичної медицини. Мікрострумова терапія активізує вироблення власних еластинових і колагенових волокон, випромінює тонус м'язів, що відповідають за мімічні зморшки, прискорює лімфодренаж і успішно виводить набряки.

Відновлюється фізіологічна активність клітин, приходять у норму всі процеси, що протікають в них, посилюються природні захисні функції.

Таким чином, ми можемо зазначити, що такі методи є цілком безболісними, ефективними та безпечними, що визнано у всьому світі, тому ми можемо широко використовувати їх у практиці реабілітації постраждалих внаслідок військових дій, і з впевненістю пропонувати їх тим хто цього потребує.

Список використаних джерел

1. Дерматологія. Венерологія. Т.В. Святенко, І.В. Свистунов. Видавництво: Нова книга, 2021, с. 656.
2. Напрями комплексної медичної реабілітації пацієнтів після перебування в екстремальних умовах [Електронний ресурс] / В. Л. Підлубний, С. П. Мирний, М. Ф. Щуров, Ю. А. Ганошенко // Innovations and prospects in modern science : Proceedings of I International Scientific and Practical Conference, 15-17 January 2023, Stockholm, Sweden. - Stockholm : SSPG Publish, 2023. – P. 87-89.

СЕКЦІЯ 9. МАЙБУТНЄ МЕДИЦИНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ ПРОГНОЗУВАННЯ

УДК 614.2:378:338.46:61

МЕДИЧНА ОСВІТА ТА КАДРИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

*Волосовець Олександр Петрович
доктор медичних наук, професор член-кореспондент НАМН України,
завідувач кафедри педіатрії №2
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця,
член Медичної Ради МОЗ України,
Волосовець Антон Олександрович
доктор медичних наук, доцент, завідувач кафедри медицини невідкладних станів
Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика,
Вербицький Ігор Володимирович
кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри медицини невідкладних станів
Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика*

АНОТАЦІЯ

Вступ. В умовах триваючої війни як ніколи гостро для України стоїть питання забезпечення достатньою кількістю якісно підготовлених медичних кадрів, що так необхідні, як для потреб військової медицини, так і для забезпечення населення необхідною медичною допомогою у тилу.

Мета дослідження. Оцінити нинішній стан медичної освіти та показники забезпечення країни лікарями і медичними сестрами у контексті сучасних викликів.

Матеріали та методи. Проведений аналіз статистичних даних Центру медичної статистики МОЗ України та Єдиної державної електронної бази освіти України.

Результати. За даними Центру медичної статистики МОЗ України станом на 1.01.2023 року у закладах охорони здоров'я країни працювало 137 549 лікарів та 241 147 молодших спеціалістів з медичною освітою (далі – молодші спеціалісти). Такі показники є самими низькими в історії України і, безумовно, обмежують можливості галузі охорони здоров'я надавати якісну медичну допомогу населенню, зокрема у прифронтовій зоні і на деокупованих територіях.

Забезпеченість лікарями, медсестрами та акушерками в Україні за оцінкою баз даних кадрових ресурсів Всесвітньої організації охорони здоров'я складає лише 90,2 осіб на 10 тисяч населення.

У порівнянні з середніми показниками по Європейському регіону, що складають 121 особа на 10 тисяч населення, наша країна посідає лише 35 місце і при цьому залишається одним з основних постачальників медичних кадрів для інших країн, але продовжує скорочувати обсяги підготовки лікарів і медичних сестер.

Висновок. Триваюча пандемія і російська агресія разом з іншими чинниками призвели як до суттєвого скорочення обсягів підготовки у медичних університетах, так і прогресуючого зменшення кількості лікарів та медичних сестер в Україні, що вимагає невідкладного прийняття низки відповідних державних рішень. Враховуючи значний розвиток дистанційних і стимуляційних технологій у навчальному процесі, значно змінились засади медичної освіти, що не відмінняє головного її вектора розвитку, спрямованого на покращення якості підготовки майбутніх медиків та євроінтеграцію.

Ключові слова: медична освіта, кадрові ресурси охорони здоров'я, війна, пандемія

MEDICAL EDUCATION AND MEDICAL PERSONNEL IN UKRAINE: CHALLENGES OF OUR TIME

Volosovets O.P., Volosovets A.O., Verbytskyi I.V.

ABSTRACT

Introduction. In the context of the ongoing war, the issue of providing the necessary number of well-trained medical personnel, which is so necessary both for the needs of military medicine and for providing the population with the necessary medical care in the home front, is more acute than ever for Ukraine.

The aim of the study. To evaluate the current state of medical education and indicators of the country's supply of doctors and nurses in the context of current challenges.

Materials and methods. The statistical data of the Centre for Medical Statistics of the Ministry of Health of Ukraine and the Unified State Electronic Database of Education of Ukraine were analysed.

Results. According to the Centre for Medical Statistics of the Ministry of Health of Ukraine, as of 1 January 2023, the following people worked in the country's health care institutions - 137,549 doctors and 241,147 specialists with basic medical education. These figures are the lowest in the history of Ukraine and undoubtedly limit the ability of the healthcare sector to provide quality medical care to the population, particularly in the frontline area and de-occupied territories.

According to the World Health Organisation's Human Resources Database, the number of doctors, nurses and midwives in Ukraine is only 90.2 per 10,000 people. Compared to the European average of 121 people per 10,000 population, our country ranks only 35th and remains one of the main suppliers of medical personnel to other countries, but continues to reduce the number of doctors and nurses.

Conclusion. The ongoing pandemic and Russian aggression, along with other factors, have led to a significant reduction in the number of medical universities and a progressive decrease in the number of doctors and nurses in Ukraine, which requires urgent adoption of a number of relevant government decisions. Given the significant development of distance and stimulation technologies in the educational process, the principles of medical education have also changed significantly, which does not change its main vector of development aimed at improving the quality of training of future doctors and European integration.

Keywords: medical education, healthcare human resources, war, pandemic

Вступ. В умовах триваючої війни як ніколи гостро для України стоїть питання забезпечення достатньою кількістю якісно підготовлених медичних кадрів, що так необхідні, як для потреб військової медицини, так і для забезпечення населення необхідною медичною допомогою у тилу.

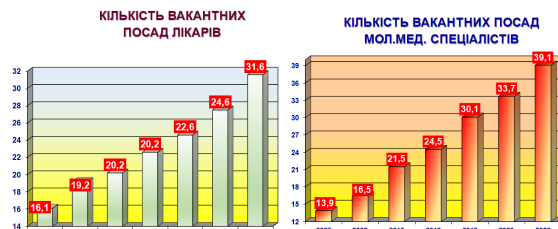
Мета дослідження. Оцінити нинішній стан медичної освіти та показники забезпечення країни лікарями і медичними сестрами у контексті сучасних викликів.

Матеріали та методи. Проведений аналіз статистичних даних Центру медичної статистики МОЗ України та Єдиної державної електронної бази освіти України.

Результати. За даними Центру медичної статистики МОЗ України станом на 1.01.2023 року у закладах охорони здоров'я країни працювало 137 549 лікарів та 241 147 молодших спеціалістів з медичною освітою (далі – молодші спеціалісти) [1]. Такі показники є самими низькими в історії України і, безумовно, обмежують можливості галузі охорони здоров'я надавати якісну медичну допомогу населенню, зокрема у прифронтовій зоні і на деокупованих територіях. Як завжди у найгіршому становищі знаходиться сільське населення де показники забезпеченості лікарями є найменшими: працює лише 6544 лікарів або 5,17% від загальної кількості практикуючих лікарів (126403).

В умовах війни і пандемії забезпеченість саме практикуючими лікарями зменшилась до 23,6 на 10 тис. населення, у той час як до війни було 24,7 на 10 тис. населення. Забезпеченість молодшими спеціалістами зменшилась ще більш вражаюче від 70,94 на 10 тисяч населення у 2019 році до 58,8 на 10 тисяч населення у 2022 році [1, 2]. Укомплектованість лікарських посад у закладах охорони здоров'я нині не перевищує 80,6%, а сестринських – 84,5%. Вакантних лікарських посад у галузі у 2022 році нараховувалось 33,1 тисячі, а вакантних сестринських посад ще більше – 39 тисяч. Так, кількість лікарів тільки за 2022 рік в Україні скоротилась на 6 350 осіб, а кількість молодших медичних працівників із медичною освітою – на 20 108 осіб [1].

ЗБІЛЬШЕННЯ КАДРОВОГО ДЕФІЦИТУ ЛІКАРІВ ТА МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ 2006-2022 рр. (У ТИС.)

- 10 тис. лікарів за два ост.роки - 40,3 тис. медсестер за два роки

Забезпеченість лікарями, медсестрами та акушерками в Україні за оцінкою баз даних кадрових ресурсів Всесвітньої організації охорони здоров'я складає лише 90,2 осіб на 10 тисяч населення. У порівнянні з середніми показниками по Європейському регіону, що складають 121 особа на 10 тисяч населення, наша країна посідає лише 35 місце і при цьому залишається одним з основних постачальників медичних кадрів для інших країн [3].

В умовах такого різкого скорочення кількості лікарів та медичних сестер у воюючій державі з року в рік продовжується свідоме зменшення обсягів прийомів за державним замовленням до медичних університетів через створення штучних обмежень шляхом запровадження МОН України 150-бального порогу прийому та через падіння престижності і соціальної захищеності медичних професій у країні.

Так, як наслідок, у 2023 році прийом абітурієнтів на найбільш популярну спеціальність у галуз знань «Охорона здоров'я» - 222 «Медицина» склав тільки 2285 осіб, що на 8% менше, ніж у попередньому році, а на спеціальність 228 «Педіатрія» - лише 172 особи на усю країну (76,5% від плану прийому) і це при тому, що нестача дитячих лікарів в Україні складає 1262 особи і вже є реально питанням державної безпеки.

Варто зазначити, що до війни на місця за державним замовленням взагалі приймалось близько 4000 майбутніх лікарів, серед них більше 300 педіатрів. Складається парадоксальна ситуація: війна, пандемія та значні міграційні процеси обумовлюють необхідність збільшення обсягів підготовки медиків аби компенсувати втрати, а в Україні свідомо зменшують обсяги їх підготовки при зростаючих потребах держави і достатній мережі медичних університетів та коледжів. Скорочення контингенту студентів досить швидко призведе до скорочення штату викладачів, а це вже у ближчій перспективі буде втратою інтелектуального потенціалу країни.

То ж не дивно, що в умовах війни чиновники МОН України вирішили взагалі відмовитись від додипломної підготовки дитячих лікарів, медичних психологів та спеціалістів з громадського здоров'я. Через низку об'єктивних чинників також значно зменшились обсяги прийому студентів медичних вишів і коледжів на контрактну форму навчання. Так, на спеціальність 223 «Медсестринство» у 2023 році загальний прийом на бюджетні і контрактні місця не досяг і 5 тисяч осіб, у той час як у довоєнному 2019 році прийом складав близько 14 тисяч осіб на усі форми підготовки, з них за контрактом – 5625 [2]. А за числом випускників медичних освітніх закладів на 100 тисяч населення, за даними бази даних ВООЗ, Україна посідає в Європейському регіоні передостаннє місце [3].

У 2022 році в Україні співвідношення між лікарями і молодшими спеціалістами досягло найнижчих цифр в історії країни та галузі охорони здоров'я 1:1,75 (у ЄС – 1:2,4) [1]. На тлі запровадженої реорганізації спроможної мережі лікарень, що є не чим іншим як їх скороченням, така кадрова ситуація може призвести до погіршення якості надання медичної допомоги населенню [4].

Усе вищезазначене вимагає невідкладних заходів на рівні урядових рішень задля збільшення вже у 2024 році обсягів державного та комунального замовлення до 10 тисяч лікарів та не менше 14 тисяч молодших спеціалістів із медичною освітою щорічно з пріоритетом їх підготовки для прифронтових і деокупованих територій та сільських районів.

Вважаємо за необхідне збільшити обсяг державного замовлення до обсягу не менше 1000 дитячих лікарів та 500 санітарних лікарів із цільовою їх підготовкою для потреб найменш забезпечених лікарями областей.

В умовах війни і тотального кадрового лікарського і сестринського дефіциту необхідно негайно законодавчо ввести норму обов'язкового відпрацювання у державних та комунальних закладах охорони здоров'я протягом 3-5 років тими випускниками, які вчилися у медичних вишах за держзамовленням. Необхідно зняти штучні обмеження щодо прийому абітурієнтів до медичних університетів на основні лікарські спеціальності через відміну або зменшення на час війни необхідної кількості набраних балів.

Також місцевій владі необхідно запровадити для медиків мотиваційну систему регіональних фінансових і соціальних стимулів. МОН України за результатами проведеного громадського обговорення доцільно відновити у Переліку освітніх галузей та спеціальностей такі медичні спеціальності, як: «Педіатрія», «Медична психологія», «Громадське здоров'я».

Виклики сучасності вимагають відповідних змін у медичній освіті через збільшення практичної складової підготовки майбутніх лікарів і медичних сестер, зокрема розширення викладання таких навчальних дисциплін як медицина невідкладних станів, ортопедія і травматологія, психіатрія, анестезіологія та військова медицина.

Необхідною умовою забезпечення такої практичної підготовки має стати потужний розвиток у медичних університетах та коледжах саме симуляційного навчання та створення і розвитку відповідних центрів стимуляційної підготовки. Важливою складовою у підготовці медичних працівників у нинішніх умовах має залишатись їх дистанційна підготовка на додипломному та післядипломному етапах.

Висновок. Триваюча пандемія і російська агресія разом з іншими чинниками призвели як до суттєвого скорочення обсягів підготовки у медичних університетах, так і прогресуючого зменшення кількості лікарів та медичних сестер в Україні, що вимагає невідкладного прийняття низки відповідних державних рішень. Враховуючи значний розвиток дистанційних і стимуляційних технологій у навчальному процесі, також значно змінились засади медичної освіти, що не відміняє головного її вектора розвитку, спрямованого на покращення якості підготовки майбутніх медиків та євроінтеграцію.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів та будь-яких фінансових інтересів при підготовці цієї публікації.

Список використаних джерел

1. Медичні кадри та мережа закладів охорони здоров'я системи МОЗ України за 2021-2022 роки. Довідник. ДЗ «Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України». 2023. 50 с.
2. Медичні кадри та мережа закладів охорони здоров'я системи МОЗ України за 2018-2019 роки. Довідник. ДЗ «Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України». 2020. 63 с.
3. Health and care workforce in Europe: time to act. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2022. Available from: <https://www.who.int/europe/ru/publications/i/item/9789289058339>
4. Volosovets OP, Lurin IA, Naumenko OM, Volosovets AO, Kryvopustov SP. Current challenges for the health care system due to the lack of medical staff and the continuous professional development of doctors. Wiad Lek. 2022;75(5 pt 1):1136-1139. doi: 10.36740/WLek202205115. PMID: 35758491.